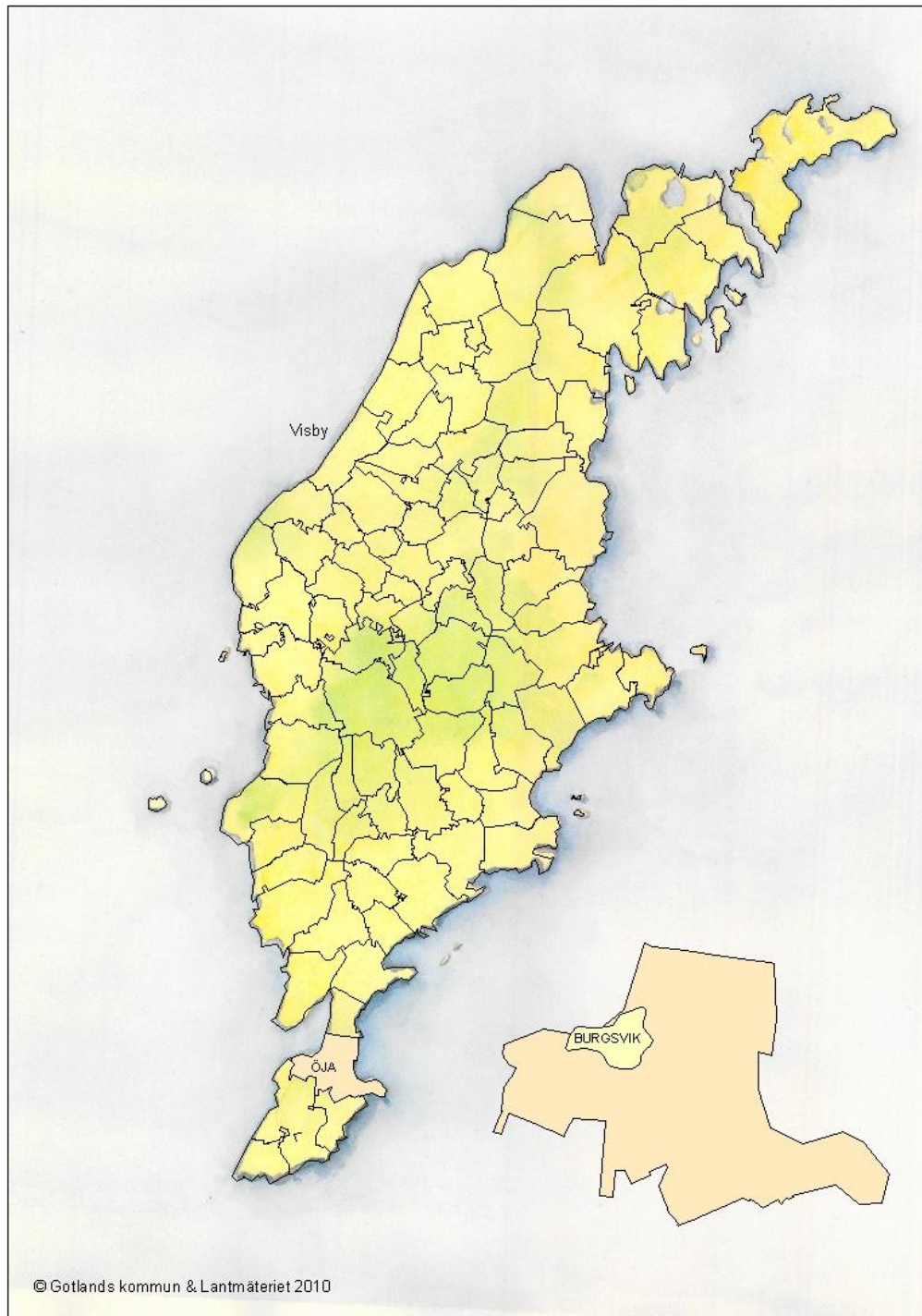

SOCIOTOPKARTERING I BURGSVIK

Innehållsförteckning

INLEDNING.....	3
SOCIOTOPKARTERING	3
BURGSVIK	5
INLEDNING.....	5
TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	5
AVGRÄNSNINGAR.....	5
INTERVJU.....	5
WORKSHOP	5
SOCIALA MEDIER.....	6
SOCIOTOPKARTA.....	7
PLATSER PÅ KARTAN.....	7
JÄRNVÄGSBANKEN/BANVALLEN	7
HAMNEN OCH BADSTRANDEN	8
FOLKERYDS	9
FOTBOLLSPLANEN	9
ALVRET	9
POSTPARKEN.....	10
NÄKTERGALSLUNDEN.....	10
SKOLGÅRDEN	11
SKRIDSKODAMMEN	11
AFFÄREN OCH MACKEN	11
KARLSHÄLLS TRÄDGÅRD/ VÄSTERBYHEMMET.....	12
RÖRELSEMÖNSTER.....	12
HUR RÖR SIG BARNEN?	12
HUR RÖR SIG ÄLDREBOENDET?	12
HUR RÖR SIG DE BOENDE PÅ VÅRDHEMMET?	13
AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	14

Inledning

I juni 2008 antogs ”Vision Gotland 2025”, den regionala utvecklingsplanen för Gotland (RUP) som har till syfte att ge riktlinjer för framtida utveckling på Gotland fram till år 2025. Utifrån visionen har översiktsplanen ”Bygg Gotland” arbetats fram. I visionen framhålls de mål och visioner som kommunen vill uppfylla och som ska genomsyra den önskade framtida utvecklingen. Visionen utgår från ett hållbarhetsperspektiv vilket definieras utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter. Vad gäller de ekologiska och ekonomiska aspekterna så finns det vedertagna metoder för att ta hänsyn till dessa men det har tidigare saknats verktyg för att implementera de sociala aspekterna.

Ett av de övergripande målen i visionen är att *”Gotlänningarna har bra hälsa och mår bäst i landet”*. Faktorer som påverkar hälsan är bland annat möjligheten till delaktighet och inflytande samt tillgång till en fysisk och social miljö som underlättar och ger förutsättningar att göra hälsosamma val. Människors vardagsmiljöer har stor betydelse för såväl den fysiska som psykiska hälsan. Bra och tillgängliga grönområden är särskilt betydelsefulla för grupper som är utsatta för hälsorisker till exempel barn, personer med funktionshinder, äldre och socioekonomiskt svaga grupper

Denna kartering ingår i planprocessen för den fördjupade översiktsplanen för Storsudret där Burgsvik är serviceort. Syftet med undersökningen är att belysa vilka grönområden och mötesplatser som invånarna och de som arbetar där nyttjar på fritiden och i verksamheten. Tidigare har en pilotstudie gjorts i Torslunden, Visby och i Slite.

Frågeställningarna har varit följande:

- Hur är möjligheten att komma nära havet?
- Vilka grönområden använder man?
- Vilka grönområden eller platser är viktiga för barnen?
- Hur kan platserna förbättras?

Sociotopkartering

Sociotop kan jämföras med biotopbegreppet, istället för att som biotop beskriva de abiotiska och biotiska förhållandena beskrivs de sociala och kulturella. Sociotopen är enbart kvalitativ och visar på vad brukarna anser om platsen i fråga.

”Biotopen är platsens liv och form (t ex sandstrand), sociotop den upplevda och värderade platsen (t ex badstrand).”¹

I och med förtätning byggs ofta viktiga grönområden bort. I Stockholm startade arbetet med att säkerställa de sociala värden som finns i grönområden och parker 1996. Sociotopkarteringar har sedan gjorts i stora städer såsom Stockholm, Göteborg och Helsingborg men även i mindre orter såsom Hedemora och Östervåla.

Sociotopkartering består av en brukarvärdering och en expertvärdering. Brukarvärderingen är den sammanvägda bedömningen utifrån de undersökningar som har försökt att fånga ett

¹ Stockholms Stad (2003) s.10

brukarperspektiv. För att få fram ett underlag till detta kan flera metoder användas som enkäter, intervjuer och grönvandringar. Med expertvärdering menas det arbete som kommunens tjänstemän genomför i processen då platsen bedöms genom observationer och erfarenheter utifrån deras expertisområden.² En sociotopkarta är en karta som illustrerar vilka platser människan använder i sin utemiljö samt vad de gör där.³ På kartan visas vilka sociotopvärden som finns på vilka platser. Dessa identifieras utifrån vad brukarna har svarat hur de nyttjas. Att kategorisera värdena blir upp till den som skapar kartan. Dessa värden är platsspecifika och individuella. I en rapport utgiven av Statens folkhälsoinstitut har åtta kvaliteter kartlagts som är av vikt för att människor ska uppfatta områden som attraktiva. Dessa åtta kvaliteter är: Det vilda, det artrika, det rymliga, det rofyllda, det lekfulla, det gröna torget, det festliga och det kulturella. De ligger till grund för hur sociotopvärden har kategoriserats.⁴

Den gotländska varianten är anpassad för att kunna tillämpas i mindre tätorter. I de gotländska tätorterna bor det färre människor och det är inte heller samma parkstruktur som i storstäderna. Vanligen har också invånarna nära till tätortsnära naturområden. Den gotländska inventeringen lägger mer tyngd på invånarnas erfarenheter än expertens observation. Vi har också valt att rikta oss till grupper i samhället som vanligtvis inte kommer till tals i planeringssammanhang.

² Ståhle, A (2002)

³ Ibid

⁴ Statens Folkhälsoinstitut (2009)

Burgsvik

Inledning

Projektets genomförandeperiod har varit 8 veckor. Sammanlagt har 51 personer berörts av undersökningen varav 26 män och 25 kvinnor. I brukarundersökningen har huvudsakligen två metoder använts för att få underlag till sociotopkartan; intervjuer och en workshop.

Tillvägagångssätt

Avgränsningar

Burgsvik är en liten tätort med ca 300 invånare. Metoden för att ta fram en sociotopkartering på denna plats är anpassad till dels en liten ort, dels att projektet var begränsat i tid. En enkät (som användes vid sociotopkarteringen för Slite samhälle) var inte aktuell.

Intervju

Tidigt i projektet sattes det samman en lista på vilka personer, verksamheter med mera som kunde tänkas vara aktuella att intervjua. Dessa kontaktades och tid för intervju bestämdes. Det är viktigt att få in åsikter från de som vanligtvis inte kommer till tals i planeringssammanhang och att hitta former av undersökningsmetod som passar för målgruppen.

De personer och representanter för verksamheter som har intervjuats är:

- Öja Skola - Birgit Nyberg och Susanne Rieem. Årskurs 3-4 och 5-6
- Förskolan Lärkan – Viveka Lundgren
- Vårdhemmet Karlshäll, Sigrid Norberg + personal samt Anne-Marie, boende
- Nya Sudergården – Eva Wessman, personalgrupp från Demensavdelningen samt Margareta Smittenberg, boende.
- Gubbdagiset på Folkeryds

Figur 1 Samtal med gubbdagiset på Folkeryds. På bilden syns Jenny Sandberg, Nils-Arne, Edvin, Dag och Tobbe. Fotograf: Anna Backman

Workshop

I denna undersökning låg fokus på att få in åsikter från barn och unga. Efter samtal med lärare i Öja skola så bestämdes det att det skulle genomföras en workshop med elever i årskurs 3-4 och 5-6.

Workshopen såg ut som följande:

Klassen delades in i två grupper, barn från Burgsvik samt barn som bodde utanför tätorten. Fördelningen mellan grupperna var jämn till antalet, däremot var könsfördelning ojämn då det går fler pojkar än flickor i båda klasserna.

Varje grupp leddes av en vuxen och som diskussionsunderlag fanns en karta över Burgsvik samt runda klisterlappar i grönt, gult och rött. Eleverna fick sedan i tur och ordning först sätta ut dessa klisterlappar på en karta över Burgsvik. Gul färg symboliserar bostad, grön färg symboliserar bra platser och röd färg symboliserar dåliga platser.

Workshopen spelades in för att sedan kunna analyseras. Men anteckningar fördes också under tiden.

Sociala medier

På Facebook som är ett socialt medium på internet finns en grupp med namn Burgsvik. Därigenom kontaktades administratören för att få veta dennes favoritplats i orten. Detta var framförallt i experimentellt syfte för att ta reda på om det kan vara en bra metod inför kommande studier. Fördelen med metoden är att det ger snabba svar och det är ett redan existerande forum med en skapad grupp vilket är mindre tidskrävande. Respondenten ges också möjlighet att svara när hon eller han själv har tid. Nackdelar är att det är svårt att avgränsa urvalet och att man endast når personer som valt att gå med i gruppen. Metoden kan vara ett komplement för att sprida information och för att få kontakt med invånare.

Sociotopkarta

Sociotopvärde	Enkätalternativ
Bad	En plats att sola på Där badar jag
Båtliv	Titta efter skepp/båtar
Evenemang	Utställningar, musikframträdanden
Lek	En plats att leka på
Motion	Där går jag stavgång Där springer/joggar jag Där cyklar jag
Mötesplats	Där umgås jag med vänner
Naturupplevelse	Där tittar jag på fåglar Där tittar jag på växter Där tittar jag på djur och insekter
Picknick	Där har jag picknick eller gör utflykter Där grillar jag
Promenad	Där rastar jag hunden, Jag passerar där varje dag Där promenerar jag
Spontanidrott	Där spelar jag fotboll Där åker jag skateboard/ spelar streetbasket
Sällskapslek	Där spelar jag brännboll, kubb etc.
Utblick mot havet	Annat: Utsikt över havet, höra vågornas brus, havet
Vila	Där är jag ensam med mina tankar Där läser/målar/skriver jag Fotograferar
Vinteraktivitet	På vintern åker jag skidor/pulka där

Platser på kartan

Järnvägsbanken/Banvallen

Figur 2 Järnvägsbanken. Fotograf Anna Backman

Figur 3 Järnvägsbanken. Fotograf Jenny Sandberg

Sociotopvärden: Motion och promenad

Järnvägsbanken/Banvallen är en plats för motion och promenad. Den används också som en cykelväg

”Vi använder den när vi går till hamnen. Hamnvägen är så fruktansvärd på sommaren, det är mycket trafik och man parkerar längs med vägen. Det finns fruktträd längs med gångstigen som barnen uppskattar och man kommer förbi med vagn.” – Förskolan Lärkan

De fyra män som samtalades med från gubbdagiset anser att banvallen bör öppnas upp ända till Fidenäs. De anser att det vore en trafiksäkrare väg för sommarturister och ortens ungdomar.

”Då kan man parkera i Fidenäs åka äta i Björklunda för att sedan stanna i Valar. Det är en fantastisk möjlighet, cykelturister är alltid välkomna! Det borde gå att cykla ända ner till Hoburgen, det finns en enorm potential för ungdomar att cykla här. Bredvid cykelvägen bör det vara en preparerad ridstig.”

Hamnen och badstranden

Sociotopvärden: bad, båtliv, picknick och mötesplats

Hamnen är en populär plats i Burgsvik. Där är det liv och rörelse och en plats att bada och sola på. Det första båda grupperna i workshopen som hölls i Öja skola sa var: ”Ni får inte röra hopptornet!” Då hopptornet börjar bli till åren och är rostigt önskar man att det byttes ut till ett nytt. Det är från hamnpiren som barn och ungdomar badar och hopptornet har en central plats. Några av elevernas reaktion på den skiss som sitter uppsatt på restaurang Guldkaggen över hur hamnen kan tänkas utvecklas var att de var bekymrade över att det inte fanns någon plats att bada på. Det var bara fiskebodar och bryggor med båtar.

Badstranden är också en viktig plats men min uppfattning är att det framförallt är en plats för de mindre barnen, det vill säga förskolan och småsyskonen. Här solar och badar man på somrarna och det ges också tillfälle att grilla på den uppställda grillplatsen vid vattnet.

”Vart min favoritplats i Burgsvik är har nog ändrats med åren. När jag var mindre var det nog hamnen på sommaren som lockade mest, sen har det varit lite överallt, men när jag tänker efter så är det nog ändå hamnen/stranden som blivit min favoritplats, iaf på sommaren, för att det är ofta mycket folk där både på dom varma dagarna, men ofta så brukar det bli en samlingsplats på kvällar och nätter efter någon spelning eller så. Så mitt slutgiltiga svar är hamnen/Stranden.”

- Adrian (genom facebook)

Figur 4 Hopptornet i hamnen, många av de intervjuade barnens favoritplats. **Fotograf Anna Backman**

Figur 5 Badstranden

Folkeryds

Sociotopvärden: mötesplats, evenemang

Folkeryds är en välbesökt mötesplats i Burgsvik hit kommer lunchgäster, fikasugna och gubbdagiset varje dag. Eleverna på Öja skola var också eniga om att detta var en bra plats. De boende på Karlshäll är ofta där då det anordnas tillställningar och det är en viktig plats för dem i det dagliga sociala livet.

Fotbollsplanen

Sociotopvärden: Lek, Sällskapslek och spontanidrott

Fotbollsplanen är en plats som eleverna i Öja skola gärna besöker på fritiden, flera bor i närheten. Här spelar man fotboll, brännboll och leker lekar. Den stora nackdelen med fotbollsplanen är dock att många använder den som hundrastplats.

Alvret

Sociotopvärden: naturupplevelse, motion och promenad

Parallellt med Hamnvägen finns en gammal traktorväg som gränsar till Alvarsmarken söder om Burgsvik. Denna sträcka används av skolan under den årliga Skoljoggen. Det är också en sträcka som används till promenader och för att rasta hunden. Personalen på Sudergården önskar en bättre beläggning på vägen för att det ska bli lättare att dra en rullstol där. Det är en sträcka som de anser vara lugn och fridfull och de kommer nära naturen. ”Som det är nu är det ofta blött och lerigt vilket gör det väldigt tungt att gå där med rullstol.” Även eleverna

instämmer att det skulle gå att förbättra underlaget.

Postparken

Sociotopvärden: Lek och mötesplats

Förskolan anser att detta är en jättefin park. ”*Alla barnen kan leka där och man kan släppa dem fritt! Det finns gungor och klätterträd och genom att promenera dit lär sig också barnen att röra sig i trafiken.*” Eleverna i årskurs 3- 4 ansåg att det är en plats för de yngre barnen medan de i årskurs 5 -6 tyckte att det är en plats där man kan hänga med sina kompisar. Men de tycker att den är lite tråkig så som den är idag.

- *Det ska vara mer saker där, kanske en klätterställning eller en kompisgunga.*
- *Fritids tycker inte om när vi är på skolgården efter skolan.*
- *Men det är ju inge roligt att vara på skolan, vi är ju redan här 6 timmar per dag!*
- *Nä*
- *Hur kommer det sig att det är bra nu då fast det inte finns de här sakerna?*
- *Det är bra att vara där efter skolan om man inte har något annat att göra. Nu finns det en gunga och en rostig gungbräda!*

Parken ligger nära Sudergården men personalen menar att det är svårt att ta sig dit då vägen inte är lämplig att dra en rullstol på. Margareta som bor på Sudergården brukar gå till bostadsområdet som ligger i anslutning till parken när benen är tillräckligt pigga. Hon tycker att parken är väldigt fin men stannar aldrig där då det inte finns någonstans att sitta.

Näktergalslunden

Sociotopvärden: Lek, picknick och naturupplevelse

Av eleverna kallas denna plats också för Skolskogen och Lunden. Förskolan Lärkan besöker Näktergalslunden frekvent. Dagmammorna brukade även vara där tidigare. Nu finns det ett staket runt området vilket underlättar för förskolan och skolan då barnen kan leka fritt inom området. De äldre barnen leker kurragömma, går på skattjakt, bygger koja och tittar på djur och insekter. För de mindre finns en gammal båt som man gärna leker i. Det finns också en grillplats där de ibland grillar korv.

Samtliga grupper i workshopen ansåg att detta var en bra plats och framförallt en plats där man grillade och byggde koja.

Vid samtal med lärarna på skolan så framgår det att det är problem med att gräset är väldigt högt och att föräldrarna rycker in och slår det men det behövs hittas rutiner för hur detta ska lösas så att skolan kan nyttja platsen mera.

Skolgården

Sociotopvärden: Lek, vinteraktivitet och spontanidrott

Om barnen är på skolgården efter skolan så är det oftast för att cykla eller åka skateboard, men ibland så spelar de också fotboll. Vintertid finns det en pulkabacke som är väldigt uppskattad av förskolebarnen.

Skridskodammen

Sociotopvärden: Vinteraktivitet

Skridskodammen används till skridskoåkning på vintern. Under workshopen var det en elev som ansåg att det var betydligt bättre att åka skridskor där än i hamnviken eftersom i viken vid hamnen var det ofta sprickor i isen.

Affären och Macken

Sociotopvärden: Mötesplats

Vid macken och affären som ligger i nära anslutning till varandra träffas människor dagligen då det är servicepunkten i Burgsvik. Här finns ombud för systembolag, apotek och post. Här är liv och rörelse och en plats att titta på bilar och människor. Hit cyklar barnen för att hänga utanför affären och träffa kompisar. Några av de äldre på Sudergården och de boende på Karlshäll uppskattar också platsen som en viktig del i deras utevistelse och sociala samvaro.

Karlshälls trädgård/ Västerbyhemmet

Sociotopvärde: Vinteraktivitet

Till Karlshälls trädgård går man privat, det vill säga att det är ingen pulkabacke som skolan eller förskolan nyttjar. De barn vi pratade med som brukar åka pulka där på vintrarna har föräldrar som jobbar på hemmet.

"På vintern är backen asrolig" Pojke, årskurs 5-6

Trädgården är en viktig del i verksamheten på Karlshäll. Det finns ett växthus där man som boende får odla grönsaker och ha växter om man vill. På hösten plockar de grenar och krattar löv och på somrarna driver de en minigolfbana som är öppen för allmänheten. Tidigare hölls midsommarfirandet i parken.

"Trädgården är bra, det är fin natur och en fin park." Anne-Marie, boende på Karlshäll

Rörelsemönster

Hur rör sig barnen?

Eleverna som bor i Burgsvik menar att de nästan alltid cyklar eller går själva till skolan. De har inga restriktioner på var de får cykla eller gå. Men det finns korsningar som är lite läskiga att ta sig över, bland annat den vid Folkeryds eftersom det är buskar i vägen. De tycker att det är mycket trafik på hamnvägen på somrarna och brukar därför istället gå på banvallen om de ska ner till hamnen för att bada eller träffa kompisar.

Eleverna som inte bor i Burgsvik om hur det är att vara här:

"Det är helt fritt fram var man får vara men ofta ska man vara hemma en speciell tid". En pojke säger att hans pappa ringer när han ska hem. *"Får inte vara här ensam, jag bor i Fide"* (en tjej om att vara och leka i Burgsvik).

Hur rör sig äldreboendet?

De försöker att gå ut så mycket som möjligt med de äldre. Men ju kallare desto svårare blir det att gå ut. De går ofta runt gamla Sudergården, där är det lätt att ta sig runt eftersom det är asfalt runt om. Personalen hoppas att de nya ägarna inte sätter stopp för det. *"Tänk om vi inte får gå hem"*. De har som tradition att en gång om året gå på syrévandring längs med Hamnvägen.

De anser att det är lugnt och fridfullt längs med banvallen, den används frekvent av personalen och av invånarna i Burgsvik. Sudergården har en del av sträckan precis bakom den nya byggnaden men det är inte någon bra beläggning för att kunna dra en rullstol.

Nya Sudergården är bra för att man kan ta sig ut lätt. Havet är viktigt för många så länge det inte

blåser och är kallt. De äldre brukar ta minipromenader runt huset men vissa vill inte alls gå ut, de tycker det är kallt och är frusna.

Hur rör sig de boende på vårdhemmet?

De boende på Karlshäll cyklar och går mycket i det dagliga livet. De boende har enligt Sigrid Norberg ett stort rörelsebehov, de rör sig mycket runt i området och genom att både cykla och promenera. De brukar bland annat gå till Öja kyrka men också runt kvarteret. Några cyklar ofta ner till hamnen och ibland till Valar. De åker också på utflykter då oftast med bil, till exempel ut till svampskogen eller längre ner på Storsudret.

En av de boende åker till badet när han känner sig orolig. Han känner att det är en plats där han kan skrika. Anne-Marie tycker om hamnen, dit brukar hon cykla till. Men hon tycker inte att det är något bra med släke. Hon brukar också cykla runt lite varstans i Burgsvik. Anne-Marie brukar också gå runt kvarteret, hon anser att det är en lagom promenad.

Avslutande reflektioner

Skillnaden mellan karteringarna i Torslunden, Slite och Burgsvik är att i den senare så var jag direkt delaktig i planeringsprocessen och kunde delge resultaten i arbetsgruppen för den fördjupade översiktsplanen. Sociotopkarteringen i Burgsvik har på så sätt varit kunskapsunderlag men också ett diskussionsunderlag.

I Burgsvik har den gamla banvallen framkommit som en viktig sträcka för invånarna och det är också där man hoppas på en förbättring. Det är länken till havet då den leder ner till hamnen många ser den som en säkrare väg att ta istället för den vältrafikerade hamnvägen. På frågan om hur tillgängligheten är att ta sig ner till havet så anser de flesta att det är lätt. De flesta syftar på att man lätt tar sig ner till hamnen. Men vid samtal med en äldre kvinna så saknade hon möjligheten att kunna gå på den gamla vägen som leder ner till havet från Bäckströmska som är Gotlandshems lägenheter.

Även i denna kartering har styrkan varit att det blir en ökad lokal förankring då invånarna tidigt får information om att en fördjupad översiktsplan ska göras för området. På grund av att det blir en medborgardialog i ett tidigt stadie och att man når grupper som vanligtvis inte kommer till tals i planeringen bidrar detta till att fler får möjlighet till inflytande och delaktighet. Att sedan föra över dessa värden som kommer fram i intervjuer med mera konkretiserar de sociala aspekterna på en planeringsvänlig karta och blir ett värdefullt verktyg som för in de sociala värdena i planeringen.

I Burgsvik har intresset att delta i denna sociotopkartering varit stort. Många är intresserade av den framtida utvecklingen av orten och har gärna ställt upp på intervju. Men sociotopkarteringen borde inte stanna här. Tack vare att den blir en del av samrådet så har fler människor möjligheten att tycka till och informera om hur de själva använder Burgsviks grönområden och mötesplatser.

Källförteckning

Skriftliga källor

Statens Folkhälsoinstitut. *Grönområden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Östersund (2009)

Ståhle, A, (2002). red. *Sociotopkarta för parker och andra friytor i Stockholms innerstad- om metoden, dialogen och resultatet*. Stockholm stad, Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret.

Stockholms stad, stadsbyggnadskontoret. (2003:2) *Sociotophandboken, planering av det offentliga uterummet med stockholmarna och sociotopkartan*.

